

РОЛЬ ТА ВНЕСОК «РЕПРЕЗЕНТАНТИВ» УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (МЕЦЕНАТИВ ТА КОЛЕКЦІОНЕРІВ) В РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Овчаренко Тетяна Станіславівна
Кандидат культурології, доцент кафедри культурології ГФ
Одеський національний політехнічний університет

Аннотація. В статтєподнимаються проблеми розвитку регіональної культури. Для исследования был взят Центральный регион, город Кременчуг. В статье раскрыта деятельность меценатов и коллекционеров по таким показателям: направление работы, мотивация, финансовые возможности. Было доказано, что преемственность традиций и новаторства в сфере меценатства существует.

Ключевые слова: коллекционеры, меценаты, благотворительность, репрезентанты культуры, преемственность, туристичный локус.

Анотація. У статті постає проблема розвитку регіональної культури. Для дослідження було прийнято Центральный регіон, м. Кременчук. Статті розкривається діяльності покровителів і колекціонерів на умовах: напрямок, мотивації, фінансових можливостей. Було доведено, що існує наступність традицій і інновацій в області меценатства.

Ключові слова: колекціонери, благодійники, благодійність, репрезентанти культури, спадкоємність, туристичний локус

Annotation. In the article raises the problem of the development of regional culture. For the study wastaken central region, city of Kremenchug. The article revealed the activities of patron sand collector sonterms: direction, motivation, financial opportunities. It has been proven that the continuity of traditions and innovationin the field of mecenatsvaexists.

Keywords: collectors, philanthropists, charity, representatives of culture, continuity, turisticaslocus.

Актуальність обраної теми. Питання меценатства розглядається в різних наукових статтях, монографіях, дисертаціях. Головною особливістю усі дослідники називають наступні:

- меценатство – це дуже почесна та шляхетна діяльність;
- розвиток меценатства в будь-якої країні це показник високого духовного рівню суспільства;
- в сучасному глобалізованому суспільстві, меценатство –це активна форма ідентифікації, вивчення та збереження національної культури [1].

Останні роки принесли чимало зрушень у розкритті та вивченні невідомих сторінок вітчизняної культури. За роки державності в Україні пройшли процеси глобалізації та модернізації культури, спостерігається інтерес до етнонаціональної складової життєдіяльності людства. Звісно, що соціально-історичні зміни та поширення масової культури призвели до нівелювання етнічності, поступового її розчинення, втрати своєрідності та неповторності. Саме тому вивчення національної історії та культури на її локальному рівні є одним з важливіших аспектів пізнання власної культури. Виходячи з цього актуальним стає дослідження не стільки вивчення історико-географічного розташування того чи іншого етносу, скільки дослідження духовно-ціннісного пласту, збереження етнічного колориту та культурної самобутності, формування національної ідентичності та її складових елементів.

Мета статті. Розкрити історію меценатства та колекціонування в Центральному регіоні України (м.Кременчуг) в історичній ретроспективі, показати роль та внесок «репрезентантів» на розвиток та збереження культурного надбання в даному регіоні.

Меценатство в Україні отримало широкий розвиток у 18-19 роках. Саме тоді виокремилися такі напрямки меценатства як, релігійна сфера, медицина та наука, садово-паркове меценатство, художнє меценатство.

Меценати також були відомими колекціонерами, і саме вони підтримували, розвивали та зберігали культурну спадщину України не тільки в своїх приватних колекціях, але й передавали для збереження в музеї.

Публікації з обраної теми. Слід зазначити, що глобальних наукових досліджень з теми не існує. Є поодинокі наукові статті, публіцистичні матеріали у пресі, архівні матеріали, довідники щодо видатних представників регіону. Тому, нам показалося доречним проаналізувати, простежити історію розвитку меценатства в даному регіоні з давнини до сьогодення. Деякі роботи були написані з нагоди смерті того чи іншого мецената, і тому. Там більш шанобливих слів, ніж аналіз самих вчинків діяча. Водночас, автори обґрунтували закономірність та необхідність приватної благодійної діяльності, показують позитивний ефект від неї у різних сферах соціально-культурного життя.

Головний матеріал статті. Для дослідження ми обрали Центральний регіон України, а саме місто Кременчук і Полтавська область. Для аналізу діяльності «репрезентантів» української культури (меценатів та колекціонерів) ми обрали такі показники: стать та вік, фінансова спроможність, мотиви та напрямки діяльності, результати діяльності, вплив та роль для розвитку культури в сучасному постмодерністському просторі.

Григорій Андрійович Ашкаренко (1856 р). – народився в м. Кременчук. Актор, антрепренер, драматург, засновник першої театральної професійної драматичної трупи (1880 р.), керівник самодіяльним театром в місті. В його трупі працювали актори Микола Садовський та Марко Кропивницький. Завдяки його діяльності антрепренера колектив гастролює не тільки в Полтавської губернії, а й в інших українських містах (з 1880 по 1890 р.). Трупа одна з перших ставила п'єси на українській мові і на українські теми, автором яких є сам Ашкаренко. Серед них – «Конотопська відьма» (1889), «Царицино черевички, або криваві поминки» і «Рідна мати гірше мачухи» (обидві п'єси в 1891 году), в 1896 году п'єсу «Оказії з сотником Яремою», а в 1897 году – п'єсу «Маруся». Драму з піснями, хорами та танцями «Кого судити?» Ашкаренко поставив разом зі своїм колегою Іваном Тогобочним. У 1908 році він працює в київському журналі «Рідний край», де публікує «Спогади про першу українську трупу». Одним з засновників журналу був український письменник Афанасій Якович Рудченко (псевд. Панас Мирний).

Як актор Григорій Ашкаренко зіграв немало ролей. Помер у 1922 році, напівзабутий, поховано в селі Песочин, Харківської області. [2]

Згідно нашої класифікації: стать – чоловіча. Як антрепренер був на той час фінансово спроможний. Підтримка акторів, розвиток української культури на театральній сцені.

Василь Васильович Устимович (1864 р). - Закінчив Кременчуцьке реальне училище. Він був досить відомою особою в Кременчуці завдяки своїй активній благодійницькій діяльності. Перебуваючи з 1888 року почесним доглядачем Кременчуцького трикласного міського училища, щорічно вносив на користь останнього 150 рублів. Разом з матір'ю підтримує фінансово жіночу гімназію, жертвує власний будинок під Устимівське земське училище.

Пращури Устимовича були пов'язані з Кременчугом: прадід Прокіп Андрійович Устимович – був городничим міста (1800); дід – Адріан Прокопович – виконував обов'язки військового коменданта міста (1830); батько – Василь Адріанович – був головою з'їзду мирових суддів Кременчука, попечителем Олександрівського реального училища (вирішував питання поповнення бібліотеки, встановив доплату для вчителів по 100 рублів).

Сам Василь Васильович був відомим колекціонером у сфері сільськогосподарської діяльності. За колекцію із дендрологічного саду і зібрання кактусів, які мали велике наукове значення, він був нагороджений срібною медаллю виставки, яка проходила з 1 по 20 вересня 1896 року у м. Кременчук на території міського саду. Серед усіх його захоплень превалювала одна пристрасть - закоханість у рослини, і справою його життя стало їх колекціонування і акліматизація.

За спогадами жителів с. Устимівки Василь Васильович Устимович довго не створював своєї сім'ї через авторитарний характер матері й одружився дуже пізно, у віці 50 років, вже після її смерті. Його обранкою стала 17-річна дівчина із заможної російської родини. Після

другої лютневої революції майно Устимовича, в тому числі і парк площею 8,44га, було націоналізовано. Документальних свідчень про подальшу долю Василя Васильовича поки що не знайдено. За усним переданням, втрата свого улюбленого дітища – дендропарку - вкрай підірвала його здоров'я. Він довго хворів. Помер близько 1924р. і був похований на старому Ревівському кладовищі. Могила не збереглась. Дружина, начебто, виїхала до Ялти.

Василь Васильович Устимович нащадків по собі не залишив, навіть не збереглась його світлина, але пам'ять про доброго, щедрого, дивакуватого пана, який одягався в мундир і батькову «треуголку», жива в с. Устимівці і досі.

Недооцінена пам'ять про В.В.Устимовича – це його чудовий дендрологічний парк, унікальний за зібранням в ньому рідкісних порід дерев, кущів, рослин. На сьогодні дендрологічний парк «Устимівський» має природоохоронний статус державного, наукового, естетичного значення. Це лабораторно-дослідницька станція рослинництва інституту рослинництва ім. В.Я.Юр'єва НААН України. [3].

Таким чином, Василь Василь Устимович - є меценатом та колекціонером у сфері садово-паркового мистецтва та просвітництва.

Ще один представник плеяди меценатів – Чуркін Григорій Єремеевич, який був купцом першої гільдії, старообрядцем та меценатом. Допомігав при будівництві церковних споруд. Двічі був одружений. Вперше, прожив з дружиною Іриною Федорівною Ніколаєвою у бездітному шлюбі. Після її смерті одружився на Олені Петрівні. У другому шлюбі не мав дітей, однак виховував плісмяннецю Матрону Трифоновну Чуркіну – доньку молодшого брата Трифона, який на той час перебував за межами країни.

Григорій Чуркін обирався в Міську Думу. Помер у 69 років, в 1900 році, залишивши після себе великі заощадження на розвиток інфраструктури міста Кременчука: на будівництво благодійних установ його імені, на їх утримання, на будівництво притулку для сиріт та ремісної школи, а також виділив дві іменні стипендії для навчання у міському залізничному училищі. [3]

Пам'ять про мецената Чуркіна живе й нині. Його внесок у справу просвітництва вагомий.

Ще один відомий меценат минулого – Мане Кац (1894 р), який народився у місті Кременчуг, в родині єврея Каца. З 1911 по 1913 роки навчався у школі вишуканих мистецтв (м.Київ). Знайшовши там себе мецената та покровителя господина Гуревича, він переїжджає до Парижу. Революція 1917 року повернула Мане на Україну, де він починає викладати малюнок в художній студії. Однак, вже у 1921 році він залишає країну назавжди Тематика його робіт – це духовне життя єврейського народу, його багатий внутрішній світ. В 1923 році у галереї Персьє була організована перша його виставка. У Парижі він знайомиться з Шагалом та Пабло Пікассо. Відомий портрет Мане Каца роботи Пікассо «Мане Кацу від Пікассо» (1932) знаходиться в сучасний період у Музеї сучасного мистецтва у місті Хайфа.

Мане Кац також відомий колекціонер – збиратель старовинних речей. Джерелом натхнення для нього стала його колекція іудаїки. Працює в різних жанрах – портрет, скульптура, малюнок. Він дуже творча та плодотворна людина: його картини та скульптури виставлялися у багатьох музеях та галереях світу. Більш ніж 400 його робіт знаходяться у приватних колекціях. Географія його персональних виставок також багата: Мехіко, Брюссель, Лондон, Монреаль, Нью-Йорк, Хайфа, Йоганесбург, Буенос-Айрес.

Помер у 1962 році, в Хайфі. Свою величезну колекцію та 18 мільйонів доларів він залишив державі Ізраїль. В 1977 році йому біло відкрито меморіальний дім-музей з чугуною решіткою за його власним малюнком, який розташовано на вершині Кармел. [3]

Ми бачимо приклад меценатства та колекціонування у сфері художнього мистецтва.

Нажаль, в місті Кременчуг на сьогодні не так багато меценатів та колекціонерів. Але, можна стверджувати, що меценатство живе. Приклад тому, діяльність Володимира Матицина, мешканця міста, імя якого занесено в список почесних громадян міста Кременчуга. Він очолює благодійний Фонд Джерело Дніпра». Серед діяльності фонду можна

назвати такі напрямки, як: розвиток культури у місті, проблеми духовності, просвітництва молоді, відродження церковних установ міста, засновано стипендію для студентів вищів Кременчуга, допомога спортсменам та інвалідам.

Як каже в інтерв'ю сам Володимир Матицин, діяльність Фонду не пов'язана з виборчим процесом. Вони допомагають тому, що вважають благодійність та меценатство ефективним інструментом перетворення нашого життя на краще. [4]

Щодо меценатства та колекціонування в Полтавській області, то тут є значно більше інформації.

Олександр Якович Коніський - український письменник, перекладач, суспільний діяч та меценат. Організував декілька недільних шкіл і сам писав для них підручники. Пропагандував введення української мови у школах. Засновник Літературної спілки ім. Тараса Шевченка во Львові. Їм було опубліковано більш 100 книг на українській мові.

Ще одним напрямком меценатства в ті часи було так зване «родинне» чи «династійне» меценатство. Наприклад, сім'я Тарновських. Вони не тільки допомагали маловідомим письменникам, художникам, творчим діячам української інтелігенції, але й в своїх іменнях організували центри української культури того часу, створювали сприятливі умови для їх творчого вдосконалення та натхнення.

Серед сучасних меценатів та колекціонерів Полтавщини можна назвати Івана Матієшина, який довгий час був засновником благодійного Фонду «Україна – свята Сім'я». Діяльність Фонду спрямована на відродження українських культурних цінностей та підтримку молодих спеціалістів в різних галузях науки. Сам Іван Матієшин народився у багатодітній сім'ї. С 2011 року виконує обов'язки президента гандбольного клубу «Динамо-Полтава», відроджує кінний завод «Авангард» і створює школу верхової їзди для дітей і центр реабілітації для дітей хворих на ДЦП. З 2008 року починає будівництво храму Різдва Пресвятої Богородиці у селі Горбанівка Полтавської області. [5]

Результати дослідження. Результатами нашого дослідження є ця стаття, яка друга у циклу статей з теми «Меценати та колекціонери: регіональні особливості розвитку української культури».

Висновки з теми. Аналізуючи розвиток меценатства в регіоні, ми можемо відзначити, що воно існує. Але, форми, напрямки та мотивація змінилась зі зміною історичних умов. Однак, ми звернули увагу і на те, що в даному регіоні представлені усі напрямки меценатства.

Пам'ять про відомих меценатів Кременчуга існує (випуск списку почесних громадян), а тому, є певна спадкоємність між традиціями пращурів та діяльністю меценатів сьогодення. Також, можна констатувати, що такий напрям діяльності як меценатство та колекціонування можуть стати ефективним засобом відродження даного регіону і перетворення його на відомий туристичний локус країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Овчаренко Т. С. *Регіональний аспект меценатства и колекціонування в Україні: діалог культур (історико-культурологічний огляд).* / *Humanities and Social Sciences*, V (20), Issue: 120, 2017. – Будапешт. – С. 41-44. – Електронний ресурс: www.seanewdim.com
2. Електронний ресурс: http://uk.m.wikipedia.org/wiki/Ашкаренко_Григорій_Андрійович
3. Музиченко Н. В. *Благодійник і громадський діяч. До 150-річчя з дня народження.* / Електронний ресурс: <http://okrain.net.ua/znamenit/read/Ustimovich-Vasilij-Vasilevich.html> - 19 Мая, 2015
4. Матицин В. *Благотворительность должна быть социально ответственной.* / Автор admin / 05.12.2013 . – Електронний ресурс: <http://www.rtown.pl.ua/dobri-spravi-vbf-dzherelo-dnipra/vladimir-maty-tsin-blagotvoritel-nost-dolzha-by-t-sotsial-nootvetstvennoj.html>
5. Електронний ресурс: <http://ru.vpoltave.info/post/45797> 21 Мая 2016
6. Модзалевский В. Л. *Тарновские* / В. Л. Модзалевский // *Малоросійський родословник.* - К., 1996. - Т. 5. Вип. 1. - С. 29-54.

7.Хорунжий Ю. Українські меценати: Доброчинність - наша риса / Ю. Хорунжий. - К.: КМ Академія, 2001.- 134 с.